

NORDISK FORSVARSSAMARBEID ETTER DEN KALDE KRIGEN:

Fra avståelse til integrasjon og havari

Nordisk samarbeid bygger på landenes sterke kulturelle, lingvistiske og økonomiske likhetstrekk. Begrepet «den nordiske modellen» brukes til å beskrive landenes politiske systemer, sterke velferdsstater, åpne økonomi og korporative pluralisme. Men til tross for samfunnsmessige likhetstrekk har de nordiske landenes sikkerhets- og forsvarspolitikker lenge vært preget av stor variasjon.

HÅKON LUNDE SAXI

Ph.d. i Statsvitenskap

Seniorforsker

Institutt for forsvarsstudier (IFS)

Denne artikkelen vil innledningsvis redegjøre for det sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet mellom de nordiske landene etter andre verdenskrig og frem til 2006. Deretter belyses fremveksten og det påfølgende havariet til et ambisiøst prosjekt om å integrere de nordiske landenes forsvar i perioden 2007–13. Til sist vil artikkelen drøfte dagens nordiske forsvarssamarbeid i kjølvannet av Ukraina-krisen og Russlands tilbakekomst som en militært kapabel og revisjonistisk stormakt i de nordiske landenes nærrområde.

Nordisk forsvarssamarbeid 1945–2006: Avståelse

Etter andre verdenskrig var forholdet i hovedsak preget av *avståelse* fra forsvarspolitisk samarbeid. Unntaket var de mislykkede forhandlingene om et skandinavisk forsvarsforbund 1948–49.¹ Årsaken til avståelsen var de nordiske landenes ulike utenriks- og sikkerhetspolitis-

ke veivalg. Island, Norge og Danmark sluttet seg i februar 1949 til Atlanterhavspakten; Sverige valgte nøytralitet med et sterkt forsvar. Finland etterstrebet, som Sverige, nøytralitet, men forble bundet av VSB-avtalen om «Vennskaps, samarbeid, og gjensidig bistand» som Sovjetunionen hadde påtvunget landet i 1948. Summen av de ulike sikkerhetspolitiske orienteringene ble fra 1960-tallet beskrevet som en «nordisk balanse».²

Den sikkerhetspolitiske splittelsen mellom de nordiske landene la sterke bånd på deres forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidsmuligheter under den kalde krigen. Torvald Stoltenberg, forsvarsminister (1979–81) og utenriksminister (1987–89), opplevde den kalde krigens begrensninger slik: «Det var kort sagt utenkelig, at de nordiske landene åpent skulle samarbeide om sikkerhetspolitiske og militære spørsmål [...] vi var ytterst forsiktige med å bringe den slags spørsmål på bane».³

Likevel ble et sivilt nordisk samarbeid utviklet på

Under den kalde krigen var nordisk forsvarssamarbeid i stor grad avgrenset til deltakelse i FN's fredsbevarende operasjoner. Kilde: Forsvarets mediearkiv

en rekke områder under den kalde krigen, og institusjonalisert gjennom etableringen av Nordisk råd i 1952 og Nordisk ministerråd i 1971. Også i FN samarbeidet de nordiske landene tett.⁴ Til tross for vanskelighetene med å samarbeide om sikkerhets- og forsvarsspørsmål i en nordisk ramme hjemme, lyktes de skandinaviske landene og Finland med å etablere et tett samarbeid om deltakelse i FN's «tradisjonelle» fredsbevarende operasjoner. Omtrent 25 % av FN-soldatene under den kalde krigen kom fra de nordiske landene.⁵ Et operativt militært samarbeid om for eksempel etterretning, ble etablert mellom NATO-landene Norge og Danmark og det nøytrale Sverige. Dette ble holdt strengt hemmelig, både for den svenske befolkningen og for warszawapaktlandene, for ikke å undergrave troverdigheten i den svenske nøytralitetspolitikken.⁶ Hemmelighold var et gjennomgående mønster i svensk forsvarssamarbeid vestover under den kalde krigen.⁷

Slutten på den kalde krigen førte til dramatiske endringer i det nordiske sikkerhetspolitiske landskapet. I september 1990 informerte den finske regjerin-

gen Sovjetunionen om at landet nå anså de begrensningen som ble pålagt Finland etter andre verdenskrig som utgått på dato.⁸ I 1992 ble VSB-avtalen erstattet av en langt løsere og uforpliktende vennskapsavtale med den nå uavhengige Russiske Føderasjonen.⁹ Endringene gjorde det mulig for både Sverige og Finland å tilnærme seg Vesten. I januar 1995 ble begge fullverdige medlemsland i Den europeiske union (EU), som

Danmark hadde vært fullverdige medlem av siden 1973. Norge ble samtidig svært tett knyttet til EU gjennom Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS). Sverige og Finland ble i 1994 også knyttet til NATO gjennom samarbeidsprogrammet Partnerskap for Fred

(PfP). Samarbeidet med NATO kunne nå foregå helt åpent. EU-medlemskapet og PfP-tilknytningen gjorde at ordet «nøytralitet» ikke lenger ble brukt for å beskrive svensk og finsk sikkerhetspolitikk. Isteden ble det langt løsere begrepet «militær alliansefrihet» anvendt.¹⁰ I desember 1995 stilte Sverige, Finland, Norge og Danmark, sammen med Polen, en felles brigade som en del av den NATO-ledede fredstyrken i Bosnia-Herzegovina

Den sikkerhetspolitiske splittelsen mellom de nordiske landenes la sterke bånd på deres forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidsmuligheter under den kalde krigen.

na. Dette var første gang Sverige og Finland deltok i en NATO-ledet operasjon.

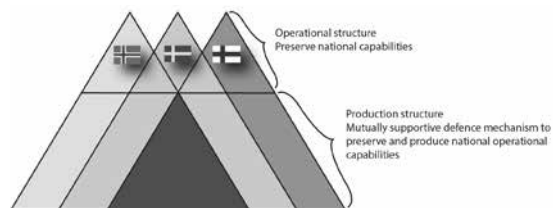
Disse sikkerhetspolitiske endringene muliggjorde en forsiktig forsvarspolitisk *integrasjon* mellom de nordiske landene. Ved Sverige og Finlands inntreden i PFP i 1994 etablerte de nordiske landene et system for felles utvikling og anskaffelser av militært materiell, kalt NORDAC. I 1997 ble også det gamle nordiske samarbeidet om deltagelse i FN-operasjoner omformet til et bredere samarbeid om deltagelse i internasjonale militæroperasjoner, kalt NORDCAPS.¹¹ Likevel var det først i andre halvdel av 2000-tallet at ambisjonsnivået i det nordiske sikkerhets- og forsvarssamarbeidet for alvor fikk luft under vingene.

Forsvarssamarbeidets vekst 2007–2009: forsøk på integrasjon

Sommeren 2007 la det norske og svenske forsvaret frem resultatene fra en felles «mulighetsstudie» om et forsterket norsk-svensk forsvarssamarbeid,¹² og året etter sluttet også Finland seg til det tenkte samarbeidet.¹³ For de tre landenes forsvarsjefer var et slikt flernasjonalt forsvarssamarbeid helt nødvendig for «å utvikle våre respektive lands forsvar i langsiktig økonomisk og strukturell balanse».¹⁴ Ifølge generalene fantes det intet alternativ om disse landene skulle kunne beholde dagens balanserte forsvarsmakter. Den norske forsvarsjefen, general Sverre Diesen, skrev i 2009 at dette dreide seg om å «akseptere at små nasjoner som Norge [...] ikke lenger kan bære de sterkt voksende kostnadene ved et komplett militært forsvar alene».¹⁵

Forsvarsjefens løsning var å etablere et tett samarbeid om militær styrkeproduksjon. Dette kunne innebære å anskaffe mest mulig identisk materielle, sammenvedde logistikksystemer, like utdanningssystemer, og felles øvelser. Dermed kunne de nordiske forsvarsmakter bevares. Samtidig skulle den nasjonale handlefriheten bevares: Landene ville fortsatt ha full nasjonal kontroll over sine operative militære styrker. Diesen skrev flere år senere at hensikten aldri var å generere *felles styrker*, men å ha en *felles styrkeproduksjon*.¹⁶ For å realisere visjonen anbefalte forsvarsjefene «å snarest mulig iverksette et arbeid for å initiere en koordinert utvikling av respektive lands forsvar».¹⁷

Toppoffiserens initiativ ble ønsket velkommen fra politisk hold.¹⁸ I mai 2007 uttrykte blant annet forsvarminister Anne-Grete Strøm-Erichsen sin tilfredshet med at det var «kommet en ny dynamikk inn i det nordiske forsvarssamarbeidet».¹⁹ Også befolkningen i de nordiske landene var overveldende positivt innstilt til et tettere nordisk samarbeid. I en spørreundersøkelse foretatt i 2010 svarte sågar 42 prosent at de var positivt innstilt til å danne en nordisk forbundsstat.²⁰ Den islandske utenriksministeren (2007–09) Ingibjörg Sólrún Gísladóttir uttrykte den folkelige oppslutningen

Forsvarsjefene i Norge, Sverige og Finland så i 2008 for seg et integrert apparat for felles styrkeproduksjon. Kilde: Forsvaret

om et styrket nordisk samarbeid: «folk oppfatter det som en selvfølge».²¹

I november 2008 møttes de nordiske forsvarsmministrene og den islandske utenriksministeren for å formalisere den nye samarbeidsordningen, kalt *Nordic Supportive Defence Structures* (NORDSUP). Året etter ble de tre systemene – NORDAC, NORDCAPS og NORDSUP – samlet i en organisatorisk fellesordning, kalt Nordisk forsvarssamarbeid (*Nordic Defence Cooperation*, eller NORDEFECO). Omtrent samtidig ble det utenriks- og sikkerhetspolitiske ambisjonsnivået betydelig hevet.

De nordiske regjeringene var fornøyd med forsvarsjefenes initiativ, men ønsket samtidig å styrke den *politiske dimensjonen* i det forsvarsdrevne samarbeidsinitiativet. I juni 2008 ba de nordiske utenriksministrene derfor den erfarende statsmannen Thorvald Stoltenberg om å komme med konkrete utenriks- og sikkerhetspolitiske forslag for å styrke det nordiske samarbeidet. Denne såkalte «Stoltenberg-rapporten» ble overlevert til utenriksministrene i februar 2009.²² I rapporten ble det foreslått å fordype det nordiske samarbeidet ytterligere, blant annet på felter som utenriks-tjenesten, havovervåking, satellitter, arktiske spørsmål, katastrofeberedskap samt etterforskning av krigsforbrytelser. Forsvars- og sikkerhetspolitikk var likevel i hjertet av rapporten. Mest oppsiktsvekkende var forslaget om en felles «nordisk solidaritetserklæring». Stoltenberg foreslo å utforme «en gjensidig sikkerhetspolitisk solidaritetserklæring der de [nordiske land] på en forpliktende måte klargjør hvordan de vil reagere dersom et nordisk land blir utsatt for et ytre angrep eller for utilbørlig press.»²³

Forsvarsjefene understreket alltid at deres samarbeidsvisjon kun var tenkt som et *komplement* og ikke en *konkurrent* til organisasjoner og allianser som EU og NATO.²⁴ Stoltenberg hevet det sikkerhetspolitiske ambisjonsnivået flere hakk med forslaget om å utveksle en «formell, politisk sikkerhetsgaranti» mellom de nordiske landene.²⁵ Han argumenterte at en slik sikkerhetspolitisk avklaring var nødvendig for å lykkes med et tettere forsvarspolitisk samarbeid i Norden.²⁶ Ideen ble ofte omtalt som et forsøk på å etablere et nordisk «mini-NATO».²⁷

Forsvarspolitisk havari, 2010–2013

Historisk sett endte de ærgjerrige forsøkene på å etablere en sikkerhetspolitisk og økonomisk samordning av de nordiske landene i etterkrigstiden nesten alltid med «store nordiske havarier».²⁸ NORDEFECO viste seg i løpet av noen år å ikke være noe unntak.

For det første fortsatte det «nordisk samarbeidet» i realiteten hovedsakelig som et trilateralt norsk-svensk-finsk prosjekt. Island var i praksis forhindret fra å delta, da landet ikke hadde noen forsvarsmakt, og deltok derfor kun i den politiske delen av samarbeidet.²⁹ Danmark hadde derimot gode muligheter til å delta i det militære samarbeidet, men ble oppfattet som uinteresserte og lite involvert.³⁰ Utenriksminister (2005–12) Jonas Gahr Støre skrev

for eksempel i 2008 at han «[ikke] oppfattet den danske regjeringen som særlig målrettet når det gjelder fordykning av det nordiske samarbeidet».³¹ I det danske forsvaret og Forsvarsministeriet i København ble NORDEFECO uoffisielt ansett for å være «bortkastet tid».³² Danmark prioriterte deltagelse med robuste styrkebidrag i amerikanske- og britisk-ledede koalisjonsoperasjoner, langt fra dansk territorium.³³ Danske ledere så liten verdi i et sikkerhetspolitisk integrert Norden utenfor EU og NATO. Den tidligere danske utenriksministeren (1982–93) Uffe Ellemann-Jensen uttalte for

Ideen ble ofte omtalt som et forsøk på å etablere et nordisk «mini-NATO»

eksempel i 2009: «Nøglen til et tettere nordisk samarbeid ligger inden for rammerne af et større samarbejde i NATO og EU [...] glem alt om mini NATO».³⁴

For det andre viste de ambisiøse målsetningene om å etablere «felles styrkeproduksjon» seg urealiserbare. Det var særlig med de felles materiellprosjektene at Norge, Sverige og Finland opplevde de mest synlige tilbakeslagene. NORDAC-samarbeidet mislyktes i 2001 med å anskaffe et nordisk standardhelikopter samt i 2004 med å anskaffe en fellse ubåttype for de nordiske landene.³⁵ Helikopter- og ubåtprosjektene svært begrensede suksess var et forvarsel på de materielle utfordringene som senere oppsto i NORDEFECO. Allerede da NORDSUP-prosessen var i sin spede begynnelse kom det første

tibakeslaget: valg av nye kampfly.

Mens danskene forble på utsiden møtte det norsk-svensk-finske samarbeidet store utfordringer. Et tidlig tilbakeslag var Norges beslutning i november 2008 om å erstatte sine F-16-kampfly med det amerikanske F-35. Det svenske JAS-39 Gripen NG var den andre kandidaten. F-35 ble vurdert som både militærfaglig bedre og prismessig gunstigere enn Gripen.³⁶ Sveriges statsminister Fredrik Reinfeldt uttalte at han var «skuffet og overrasket» og karakteriserte valget som «et tilbakeslag for våre ambisjoner om å utvikle nordiske løsninger».

I februar 2009 ble «Stoltenberg-rapporten» overlevert de nordiske utenriksministrene. Kilde: Utenriksdepartementet

Den norske kanselleringen av artillerisystemet Archer i desember 2013 var et stort tilbakeslag for norsk-svensk samarbeid. Kilde: FMS/Forsvaret

Sveriges forsvarsminister Sten Tolgfors uttalte at «det hadde vært svært viktig for det svensk-norske forsvarsarbeidet om Norge hadde valgt Grippen».³⁷

Det oppsto også betydelige problemer med anskaffelser av felles artilleri og kjøretøyer til det norske og svenske landforsvaret. Et «flaggskipsprosjekt» for NORDSUP rundt 2007–2008 var ideen om å standardisere landforsvarets utrustning. Dette skulle hovedsakelig oppnås gjennom felles nyanskaffelser, samt koordinerte midtlivsoppdateringer på eksisterende utstyr.³⁸ Norge og Sverige var hverandres viktigste nordiske handelspartnere når det gjaldt våpen og militært utstyr.³⁹ Dette skapte et godt utgangspunkt for fellesanskaffelser og den norske og svenske hæren benyttet allerede mye av det samme utstyret.⁴⁰

I mai 2007 undertegnet Norge og Sverige en avtale om å utvikle artillerisystemet Archer i fellesskap. Forventningene var høye. «Vi kommer til å få det samme materiellet og den samme kompetansen [...] det betyr store besparelser ved at vi har ett apparat istedenfor to», uttalte en representant for Forsvarsdepartementet i Norge.⁴¹ Forsvarsminister (2011–12) Espen Barth Eide oppsummerte i 2012 ambisjonene knyttet til det felles prosjektet: «Når vi kjøper et slikt system sammen, kan vi dele på utgiftene [...] vi kan trene sammen og utvikle systemet videre sammen. På sikt er målet å kunne stille et felles bidrag til internasjonale operasjoner».⁴²

Eide beskrev i 2012 Archer som «en spydspiss» i det nordiske samarbeidet. Overraskelsen var derfor stor da

Norge i desember 2013 brøt kontrakten og trakk seg fra prosjektet.⁴³ Omtrent samtidig kom nyheten om at den felles norsk-svenske bestillingen av 1000–2000 spesiallastebiler fra tyske MAN Rheinmetall, til en verdi av rundt 7 milliarder norske kroner, var utsatt på ubestemt tid. Prosjektet skulle vært et mønstereksempel på mulighetene for å spare penger gjennom felles anskaffelser.⁴⁴ Både Archer-anskaffelsen og lastebilprosjektet ble et offer for ulike militære behov og industripolitiske interesser i Norge og Sverige.

Over en tiårsperiode hadde de nordiske landene gjentatte ganger mislyktes med å anskaffe felles våpen og utstyr, inkludert helikoptre, ubåter, kampfly, artilleri og lastebiler. Imidlertid fantes det også vellykkede prosjekter.⁴⁵ Men disse anskaffelsene av lignende utstyr ledet ikke til noen tett integrasjon av styrkeproduksjonen i de nordiske landene. En koordinert utvikling av forsvarene, og harmonisering av militære behov, ble aldri realisert. I oktober 2013 konkluderte en svensk utredning om samarbeidet: «i de større sammenhengen forblir effektene marginella».⁴⁶ I mars 2013 hadde den nye finske forsvarsjefen, general Ari Puheloinen, gjort det klart at NORDEFECO ikke kunne løse det finske forsvarets økonomiske utfordringer.⁴⁷ Noe «mini-NATO» ble heller aldri realisert. I april 2011 ble de nordiske lederne kun enige om en meget vagt formulert «nordisk solidaritetserklæring». Samtidig ble det igjen slått fast at det nordiske samarbeidet kun skulle komplementere det europeiske og euroatlantiske samarbeidet.⁴⁸

Et nytt nordisk forsvarssamarbeidsprosjekt?

I 2015 konkluderte en desillusjonert norsk forsvarsjef, admiral Haakon Bruun-Hanssen, med at flernasjonalt samarbeid ikke lenger var løsningen på Forsvarets økonomiske utfordringer:

Gjennom de siste tiårene har Forsvaret erfart at ulike mål, industrielle interesser og behovet for å bevare suverenitet, setter grenser for hvor langt samarbeidet kan trekkes. Forsvaret ser ingen umiddelbare nye gevinster innenfor flernasjonalt samarbeid.⁴⁹

I stedet satset Bruun-Hanssen nå på det som Diesen hadde sett på som politisk usannsynlig: å få mer penger. I dette fikk han drahjelp av den forverrede sikkerhetspolitiske situasjonen i Norges nærområder.

Russland okkupasjon av Krim og militære intervensjon i Øst-Ukraina i 2014 ble av den norske Etterretningstjenesten beskrevet som «en vesentlig endring av den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa». Tjenesten oppfattet at Norge nå sto overfor et «mer aggressivt» Russland som «har en klar vilje til å bruke makt overfor naboland».⁵⁰

Bruun-Hanssens militærfaglige råd inneholdt en anbefaling om å øke forsvarsbevilgningene betydelig, med totalt 180 milliarder kroner de neste 20 årene.⁵¹ I 2016 fulgte den norske regjeringen langt på vei forsvarssjefens råd,⁵² og også i Sverige og Finland økte forsvarsbudsjettene.⁵³

Russlands aggresjon mot Ukraina, og truende oppførsel i områdene rundt de nordiske landene, bidro til igjen å heve det sikkerhetspolitiske ambisjonsnivået for nordisk forsvarssamarbeid. Den fremtidige svenske forsvarsministeren (2014–i dag) Peter Hultqvist uttrykte i mars 2014: «Nu handlar det på det nordiska planet om att gå från projekt, utbildning, övning och samarbete i internationella operationer till mer av skarpt ansvarstagande för vårt eget närområde».⁵⁴ Det ble etter hvert signalisert fra regjeringene i Stockholm og Helsingfors at samarbeidsdiskusjonene mellom deres militære forsvar kunne inkludere samhandling i krise- og krigstid.⁵⁵

Også det multilaterale arbeidet i NORDEFECO ble preget av den forverrede sikkerhetspolitiske situasjonen. Et hovedmål under det norske formannskapet i 2014 var å utvikle NORDEFECO som et «forum for sikkerhetspolitisk dialog» mellom de nordiske landene.⁵⁶ «Det at vi har en så lik forståelse av hvordan det sikkerhetspolitiske landskapet rundt oss ser ut, er en styrke» uttalte forsvarsminister Ine Eriksen Søreide.⁵⁷ I det påfølgende året, under det svenske formannskapet, var det sterkt fokus på å utvikle sikre kanaler for kommu-

nikasjon mellom de nordiske hovedstedene i krisetider, både på strategisk og militært nivå. Tekniske løsninger for en slik sikker kommunikasjon skulle være ferdig etablert i løpet av 2016. Et bedre nordisk samarbeid om luftovervåkning, som ville gi bedre situasjonsoversikt, var også høyt prioritert.⁵⁸

I april 2015 publiserte de fire nordiske forsvarsmministrene og den islandske utenriksministeren en felles kronikk i den norske avisen *Aftenposten* som fikk stor internasjonal oppmerksomhet. Den russiske opptrreden i Ukraina i 2014 ble karakterisert som årsaken til at sikkerhetssituasjonen i det nordiske nærområdet nå var blitt merkbart forverret. Ministrene argumenterte for at de nordiske landene nå sto overfor en ny normalsituasjon: «vi må konstatere at det ikke lenger er *business as usual*».⁵⁹ Ministrene gjorde det klart at de nordiske landene ønsket å møte situasjonen med et dypere nordisk forsvarssamarbeid, særlig med tanke på å øke evnen til «å kunne agere sammen i en krisesituasjon». Samarbeidet skulle komplettere NATO og EU samt bidra til å skape «økt sikkerhet i vår region».⁶⁰

Avslutning

Samarbeidsmønsteret i NORDEFECO i 2016 var blitt ganske annerledes enn da NORDSUP-prosessen startet omtrent ti år tidligere. Fokuset var vesentlig tematisk endret: fra en forsvarøkonomisk motivert visjon om «felles

styrkeproduksjon» til et militært samarbeid fokusert på å bedre evnen til å operere sammen i nærområdene i krise- og krigstid. I tillegg hadde det geografiske tyngdepunktet beveget seg nærmere Østersjøen, fra å være norsk-svensk til å bli mer svensk-finsk og til og med svensk-dansk. Til tross for tilbakeslagene og «havariet» på starten av 2010-tallet er samarbeidet i dag i hovedsak preget av vennskap, pragmatisme og inkrementalisme. Årlig blir mange nye og små tiltak iverksatt for å «forbedre og ytterligere fordype nordiske samarbeid» på forsvarsfeltet.⁶¹ Det nordiske samarbeidet utgjør et nyttig supplement til samarbeidet i EU og NATO. De nordiske landene er ikke nødvendigvis formelle allierte, noe som antakelig ikke vil endre seg før Sverige og Finland søker medlemskap i NATO. Likevel eksisterer det et tillitsforhold mellom landene som gir det nordiske forsvarssamarbeidet sikkerhetspolitisk verdi. Utenriksminister Gísladóttir beskriver forholdet: «Det er litt som familierelasjoner. Man er ikke alltid enig med sin familie, men hvis noe skjer så er den der».⁶²

Russlands aggresjon mot Ukraina [...] bidro til igjen å heve det sikkerhetspolitiske ambisjonsnivået for nordisk forsvarssamarbeid.

Håkon Lunde Saxi (f. 1983) er Ph. d. i Statsvitenskap (UiO 2016) med en avhandling om britisk og tysk forsvarspolitik 1990–2014.

NOTER

- 1 Se f.eks. Skodvin, *Norden eller NATO?*
- 2 Brundtland, «The Nordic Balance: Past and Present», se også «Nordisk Balanse Før Og Nå».
- 3 Stoltenberg, «Indledning», s. 10. Oversatt fra dansk.
- 4 Utenriksdepartementet, *Om utviklingstrekk i det internasjonale samfunn og virkninger for norsk utenrikspolitikk*, s. 60.
- 5 Jakobsen, *Nordic Approaches to Peace Operations*, s. 10–45.
- 6 Petersson, «Brödralfolkets Vål», s. 223–290.
- 7 Den säkerhetspolitiska utredningen, *Sou 2002:108 Fred Och Säkerhet*
- 8 For en historisk gjennomgang av «Operasjon Pax», se Kansikas, «Dismantling the Soviet Security System».
- 9 Kansikas, «Dismantling the Soviet Security System».
- 10 Forsberg og Vaahtoranta, «Inside the EU, outside NATO».
- 11 Saxi, *Nordic Defence Cooperation after the Cold War*, s. 16–17.
- 12 Forsvarssjef Diesen og Syrén, *Ömsesidigt förstärkande försvarslösningar*
- 13 Norwegian Ministry of Defence, Swedish Armed Forces Headquarters, and Defence Command Finland, *Nordic Supportive Defence Structures (NORDSUP) – Progress Report*
- 14 Diesen, Syrén, og Kaskela, «Et Nytt Nordisk Forsvar».
- 15 Diesen, «Felles Nordisk Forsvar».
- 16 Diesen, *Fornyelse eller forvitring?*, s. 148.
- 17 Diesen og Syrén, *Ömsesidigt förstärkande försvarslösningar*, s. II, 1–3.
- 18 Se for eksempel Stoltenberg, «Indledning».
- 19 Strøm-Erichsen, «Nytt nordisk forsvar».
- 20 Oxford Research, «Undersøgelse af den nordiske befolknings kendskab og holdning til Nordisk råd og Nordisk ministerråd og et særligt forsterket nordisk samarbejde».
- 21 Gísladóttir og Ágústsson, «Et spesialisert utenrigspolitisk samarbejde», s. 41. Oversatt fra dansk til norsk.
- 22 Stoltenberg, *Nordisk samarbeid om utenriks- og sikkerhetspolitikk*.
- 23 Stoltenberg, *Nordisk samarbeid om utenriks- og sikkerhetspolitikk*, s. 34.
- 24 Diesen, Kaskeala, og Syrén, «Nytt steg för Nordens försvar». *Svenska Dagbladet*, 18. juni 2008.
- 25 Stoltenberg, *Nordisk samarbeid om utenriks- og sikkerhetspolitikk*, s. 34.
- 26 Stoltenberg, «Indledning».

- 27 Begrepet «mini-NATO» ble brukt av flere politikere og diplomater. Se intervjuer i *En for alle, alle for en: nyt nordisk forsvarssamarbejde?*.
- 28 Eriksen, Knut Einar. «Norge og Norden – Samarbeid og kollisjon».
- 29 For en oversikt over NORDEFCOs organisering ved oppstarten i desember 2009, se Saxi, *Nordic Defence Cooperation after the Cold War*, s. 18–21.
- 30 Intervjuer gjort av forfatteren i Norge og Sverige i 2010. Se ibid., 33–53, 59, 71, 76–79.
- 31 Støre, *Å gjøre en forskjell*, s. 34–35.
- 32 Jakobsen, *Nordic Approaches to Peace Operations*, s. 219. Oversatt fra engelsk.
- 33 Udenrigsministeriet, *De sikkerhetspolitiske vilkår for dansk forsvarspolitik*, s. 20–36; Mouritzen, «Denmark's super Atlanticism».
- 34 Ellemann-Jensen og Fugl, «Det nordiske område kan blive en farlig skueplads», s. 19, 21.
- 35 Hagelin, «Hardware politics», s. 170; Forsvarets Forum, «Nordisk ubåt-samarbeid i fare».
- 36 Forsvarsdepartementet, *Nye kampfly til Forsvaret*, s. 1, 7.
- 37 Skjævesland, «Svenskene: Tilbakeslag for samarbeidet».
- 38 Kaskeala, «Ömsesidigt förstärkande strukturer – ett finskt perspektiv»; *NORDSUP, Memorandum of Understanding on Nordic Supportive Defence Structures (NORDSUP)*; Diesen og Syrén, *Ömsesidigt förstärkande försvarslösningar*, s. 10–14.
- 39 Hagelin, «Hardware politics», s. 167–169.
- 40 Saxi, *Nordic Defence Cooperation after the Cold War*, s. 51.
- 41 Oberst Trond Lundberg, sitert i NTB, «Norske og svenske soldater skal kjempe sammen».
- 42 Forsvarsdepartementet. «Første gang på norsk jord».
- 43 Bentzrød, «Sverige beholder, Norge kaster».
- 44 Gedde-Dahl og Bentzrød, «Smell for militært samarbeid».
- 45 I løpet av 2000-tallet hadde for eksempel Sverige, Norge, Danmark, og Finland anskaffet ulike varianter av den svenske stormpanservognen CV90. Finland hadde også kjøpt det norske NASAM bakke-til-luft-missilsystemet.
- 46 Utredningen om Sveriges internasjonella försvarspolitiska samarbeide, *Försvarspolitiskt samarbeide*, s. 9.
- 47 Finnish Defence Forces (FDF). «Commander warns not to expect too much of Nordic cooperation at this stage».
- 48 Utenriksdepartementet, «Den nordiske solidaritetserklæringen».
- 49 Forsvarssjefen, *Et forsvar i endring*, s. 30–31.
- 50 Etterretningstjenesten, *FOKUS 2015: Etterretningstjenestens vurdering*, s. 3.
- 51 Forsvarssjefen, *Et forsvar i endring*, s. 4, 16–17, 68.
- 52 Forsvarsdepartementet, *Kampkraft og bærekraft*, s. 38–43.
- 53 Marrone, de France og Fattibene, *Defence Budgets and Coope-*

ration in Europe, s. 12–15.

- 54 Hultqvist, «Forsvara Sverige i Sverige är viktigast», s. 22. Hultqvist ble forsvarsminister i oktober 2014.
- 55 Salenius-Pasternak og Neretnieks, *Svensk-finskt militärt samarbete*.
- 56 NORDEFCO, *Annual Report 2014*, s. 2, 7, 10.
- 57 Ine Eriksen Søreide, sitert i NTB, «Søreide roser nordisk forsvarssamarbeid».
- 58 NORDEFCO, *Annual Report 2015*, s. 5.
- 59 Ine Eriksen Søreide et al., «Vi må forholde oss til Russlands handlemåte».
- 60 Ine Eriksen Søreide et al., «Vi må forholde oss til Russlands handlemåte».
- 61 NORDEFCO, *Annual Report 2016*, s. 3.
- 62 Gísladóttir and Ágústsson, «Et Specialiseret Udenrigspolitisk Samarbejde», s. 41. Oversatt fra dansk til norsk.

LITTERATUR

Arne Olav Brundtland, «The Nordic Balance: Past and Present», *Cooperation and Conflict* 1, 1965.

———. «Nordisk Balanse Før Og Nå», *Internasjonal Politikk* 24, no. 5, 1966.

Bentzrød, Sveinung Berg. «Sverige beholder, Norge kaster», *Aftenposten Morgen*, 8. desember 2013.

Den säkerhetspolitiska utredningen, *SOU 2002:108, Fred Och Säkerhet*. Stockholm: Utrikesdepartementet, 2002.

Dießen, Sverre. *Fornyelse eller forvitring? Forsvaret mot 2020*. Oslo: Cappelen Damm, 2011.

Dießen, Sverre. «Felles Nordisk Forsvar». *Aftenposten Morgen*, 12. januar 2009.

Dießen, Sverre, Håkan Syrén og Juhani Kaskela, «Et Nytt Nordisk Forsvar», *Aftenposten* 18. juni 2008.

Ellemann-Jensen, Uffe, Mette Fugl, «Det nordiske område kan blive en farlig skueplads», i *En for alle, alle for en: nyt nordisk forsvarssamarbejde?*, redigert av Michael Funch og Jesper Schou-Knudsen. København: Nordisk Ministerråd, 2009.

Etterretningstjenesten, FOKUS 2015: *Etterretningstjenestens vurdering*. Oslo: Forsvaret, 2015.

Eriksen, Knut Einar. «Norge og Norden – Samarbeid og kollisjon», i *NATO 50 år. Norsk sikkerhetspolitikk med NATO gjennom 50 år*, (Red.) Chris Prebensen og Nils Skarland. Oslo: Den norske Atlanterhaskomite, 1999.

Finnish Defence Forces (FDF). «Commander warns not to expect too much of Nordic cooperation at this stage». Helsinki: FDF, 2013. Hentet fra: <http://puolustusvoimat.fi/en/> [24. Oktober 2013].

Forsberg, Tuomas og Tapani Vaahtoranta, «Inside the EU, outside NATO: Paradoxes of Finland's and Sweden's postneutrality», *European Security* 10, no. 1, 2002.

Forsvarets Forum, «Nordisk ubåt-samarbeid i fare», *Forsvarets Forum*, 1. juni 2004.

Forsvarsdepartementet, *Kampkraft og bærekraft: Langtidsplan for forsvarssektoren*, Prop. 151 S. Oslo: Forsvarsdepartementet, 2015–16.

———. «Første gang på norsk jord». Oslo: Forsvarsdepartementet, 21. mars 2012. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/forste-gang-pa-norsk-jord/id675837/> [26. mars 2016].

———. *Nye kampfly til Forsvaret*, Stortingsproposisjon nr. 36. Oslo: Forsvarsdepartementet, 2008–09.

Forsvarssjef Sverre Diesen og Överbefälhavare Håkan Syrén, *Ömsesidigt förstärkande försvarslösningar: Norsk-svensk studie av möjligbeterna till fördjupat samarbete*. Stockholm: Forsvarsmakten, 2007.

Forsvarssjefen, *Et forsvar i endring: Forsvarssjefens fagmiliterer råd*. Oslo: Forsvarsdepartementet, 2015.

Gedde-Dahl, Siri og Sveinung Berg Bentzrød, «Smell for militært samarbeid», *Aftenposten Morgen*, 19. desember 2013.

Gísladóttir, Ingibjörg Sólrún, and Bogi Ágústsson. «Et Specialiseret Udenrigspolitisk Samarbejde». I *En for Alle, Alle for En: Nyt Nordisk Forsvarssamarbejde?* (Red.) Michael Funch og Jesper Schou-Knudsen. København: Nordisk Ministerråd, 2009.

Hagelin, Björn. «Hardware politics, 'hard politics' or 'where, politics?': Nordic defence equipment cooperation in the EU context», i *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*, (Red.) Alyson J. K. Bailes, Gunilla Herolf, og Bengt Sundelius. Oxford: Oxford University Press, 2006.

Hultqvist, Peter. «Forsvara Sverige i Sverige är viktigast», *Vårt Forsvar*, nr. 1, mars 2014.

Jakobsen, Peter Viggo. *Nordic Approaches to Peace Operations: A New Model in the Making?* London og New York: Routledge, 2006.

Kansikas, Suvi. «Dismantling the Soviet Security System. Soviet–Finnish Negotiations on Ending Their Friendship Agreement, 1989–91» *The International History Review*, 2017.

Kaskeala, Juhani. «Ömsesidigt förstärkande strukturer – ett finskt perspektiv». Oslo: Oslo Militære Samfund, 12. januar 2009.

Marrone, Alessandro, Olivier de France og Daniele Fattibene, *Defence Budgets and Cooperation in Europe: Developments, Trends and Drivers*. Rome: Istituto Affari Internazionali, januar 2016.

Mouritzen, Hans. «Denmark's super Atlanticism», *Journal of Transatlantic Studies* vol. 5, no. 2, 2007.

NORDEFCO, *Annual Report 2016*. Kjøbenhavn: Forsvarsministeriet, 2017.

———. *Annual Report 2015*. Stockholm: Swedish Ministry of Defence, 2016.

———. *Annual Report 2014*. Oslo: The Norwegian chairmanship of NORDEFCO, 2015.

NORDSUP, *Memorandum of Understanding on Nordic Supportive Defence Structures (NORDSUP)*. Oslo: Forsvarsdepartementet, 2008.

Norwegian Ministry of Defence, Swedish Armed Forces Headquarters, and Defence Command Finland, *Nordic Supportive De-*

fence Structures (NORDSUP) - Progress Report. Oslo: Forsvarsdepartementet, 2008.

NTB, «Søreide roser nordisk forsvarssamarbeid», *Norsk Telegrambyrå*, 10. november 2015.

———. «Norske og svenske soldater skal kjempe sammen», *Norsk Telegrambyrå*, 30. mai 2007.

Oxford Research, «Undersøgelse af den nordiske befolknings kendskab og holdning til Nordisk råd og Nordisk ministerråd og et særligt forstærket nordisk samarbejde». København: Nordisk ministerråd, 2010.

Petersson, Magnus. *Brödralfolkets Vål: Svensk-Norska Säkerhetspolitiska Relationer 1949–1969*. Stockholm: Santérus, 2003.

Salonius-Pasternak, Charly og Karlis Neretnieks, *Svensk-finskt militärt samarbete: Vad talar vi om?* Stockholm: Frivärld, april 2016.

Saxi, Håkon Lunde. *Nordic Defence Cooperation after the Cold War*. Oslo: Institutt for forsvarsstudier, 2011.

Skjævesland, Odd Inge. «Svenskene: Tilbakeslag for samarbeidet», *Aftenposten Morgen*, 21. november 2008.

Skodvin, Magne. *Norden eller NATO? Utenriksdepartement Og Alliansespørsmålet 1947–1949*. Oslo: Universitetsforlaget, 1971.

Stoltenberg, Thorvald. «Indledning». I *En for Alle, Alle for En: Nytt Nordisk Forsvarssamarbejde?* (Red.) Michael Funch og Jesper Schou-Knuden. København: Nordisk Ministerråd, 2009.

———. *Nordisk samarbeid om utenriks- og sikkerhetspolitikk*. Oslo: Utenriksdepartementet, 2009.

Strøm-Erichsen, Anne-Grete. «Nytt nordisk forsvar», *Verdens Gang*, 30. mai 2007.

Støre, Jonas Gahr. *Å gjøre en forskjell: Refleksjoner fra en norsk utenriksminister*. Oslo: Cappelen Damm, 2008.

Søreide, Ine Eriksen, Nicolai Wammen, Carl Haglund, Gunnar Bragi Sveinsson, Peter Hultqvist. «Vi må forholde oss til Russlands handlemåte, ikke Kremles retorikk», *Aftenposten Morgen*, 10. april 2015.

Udenrigsministeriet, *De sikkerhedspolitiske vilkår for dansk forsvarspolitik*. København: Udenrigsministeriet, 2003.

Utenriksdepartementet, «Den nordiske solidaritetserklæringen». Oslo: Utenriksdepartementet, april 2011.

———. *Om utviklingstrekk i det internasjonale samfunn og virkninger for norsk utenrikspolitikk*. Stortingsmelding Nr. 11. Oslo: Utenriksdepartementet, 1989–1990.

Utredningen om Sveriges internationella försvarspolitiska samarbete, *Försvarspolitiskt samarbete – effektivitet, solidaritet, suveränitet*, Fö 2013:B. Stockholm: Försvarsdepartementet, 2013

FORTID

Nr. 1/2018
Tema: Norden

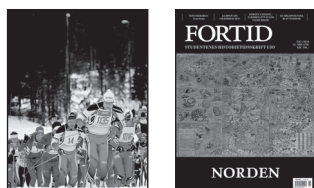
REDAKTØRER

Anna Marie S. Nesheim
Even Næss Bergseng
Kjartan Hverven
Eli Morken Farstad
Erlend Lundvall

REDAKSJONEN

Magnus Seland Andersson, Jon Emil Halvorsen, Hans Magne Jaatun, Niri Ragnvald Johnsen, Anette Bjerke Jægersborg, Hanna Khazri, Rebecca Larsen, Torbjørn Bergwitz Lauen, Øivind Løvdal, Vilde Paalgard, Sverre Erland Rosenberg, Robin Sitter, Line Lindberg Sørjoten, Lars Magne Tunngland, og Sigrun B. Wiik

Grafisk utforming: Ørjan Laxaa
Trykkeri: Printhouse
ISSN 1504-1913

OMSLAG OG SKILLEARK

Forside: *Carta Marina* er et kart tegnet av den svenske presten Olaus Magnus og trykt i Venezia i 1539.

Bakside: Bilde fra Orsa Grönklit skirenn 2008.

Foto: Oskar Karlin, via Wikimedia Commons.

På tema: Bilde av Øresundbroen. Foto: Francois Polito via Wikimedia Commons, redigert av Kjartan Hverven.

Bokmeldinger: Linschotens nordenkart, 1601. Kartograf: Jan Huygen van Linschoten. Nasjonalbiblioteket.

KONTAKT

Henvendelser: redaksjonen@fortid.no
Abonnement: abonnement@fortid.no
Annonsealg: annonse@fortid.no

POSTADRESSE

Fortid, IAKH, Postboks 1008, Blindern, 0315 Oslo

FORTID PÅ NETT

www.fortid.no – facebook.com/fortid.tidsskrift

Fortid er medlem av Tidsskriftforeningen,
www.tidsskriftforeningen.no

Fortid utgis med støtte fra Institutt for arkeologi, konservering og historie ved Universitetet i Oslo, Kulturrådet og SiO

FORTID

Studentenes historietidsskrift ved Universitetet i Oslo kommer ut fire ganger i året. *Fortid* speiler bredden i det norske historiefaget, og er en arena for nye stemmer, synspunkter og strømninger. I *Fortid* skriver studenter og etablerte forskere side om side.

VIL DU GI FORTID EN FRAMTID?

Fortid trenger stadig skribenter som kan bidra med korttekster, lengre artikler og bokmeldinger – på tema eller utenfor.
Kontakt: redaksjonen@fortid.no

ABONNERE PÅ FORTID?

Et abonnement koster kr. 300,- per kalenderår.
Studentabonnement: kr. 150,-.
Institusjonsabonnement: kr. 500,-.
Kontakt: abonnement@fortid.no

ANNONSERE I FORTID?

Fortid kommer ut fire ganger i året og har et bredt marked av lesere.
Kontakt: annonse@fortid.no

TEMA FOR KOMMENDE NUMMER

Nr. 2/2018: Flukt
(Frist for innsending av tekster 30. mars)

Nr. 3/2018: Ikke avgjort
(Frist for innsending av tekster 22. august)

Bidragstere FORTID nr 1/2018

Nils Ivar Agøy
Magnus S. Andersson
Even Næss Bergseng
Melina Antonia Buns
Kjetil Evjen
Eli Morken Farstad
Jon Emil Halvorsen
Andreas Mørkved Hellenes
Ruth Hemstad
Hans Magne Jaatun
Øivind Løvdal
Torbjörn Nilsson
Hans Jacob Orning
Julia Stangeland
Odd Arvid Storsveen
Johan Strang
Håkon Lunde Saxi
Mattis Vaaland

Professor i historie, Høgskolen i Sørøst-Norge, avdeling Bø
Masterstudent i historie, Universitetet i Oslo
Masterstudent i historie, Universitetet i Oslo
Ph.d-stipendiat. i historie, Universitetet i Oslo
Universitetslektor, Institutt for sammenliknende politikk, UiB
Masterstudent i historie, Universitetet i Oslo
Masterstudent i historie, Universitetet i Oslo
Ph.d-stipendiat. i historie, Universitetet i Oslo og Science Po Paris
Førsteamanuensis II i historie, Universitet i Oslo
Masterstudent i historie, MITRA, Universitetet i Oslo
Masterstudent i historie, Universitetet i Oslo
Professor i historia, Södertörns högskola
Professor i historie, Universitetet i Oslo
Formidlar og museumspedagog, master i historie
Professor i historie, Universitetet i Oslo
Centrum för Norden-studier, Helsingfors universitet
Seniorforsker, Institutt for forsvvarstudier
Master i historie, journalist

FORTIDS SKRIVESTANDARD

Hva trykker Fortid?

Vi trykker akademiske artikler, essays og bokanmeldelser. Send oss gjerne en bearbeidelse eller et utdrag fra masteroppgaven eller bacheloroppgaven din! Men husk at en oppgave eller et utdrag fra en oppgave ikke alltid er helt formelt lik en artikkel (se under).

For å få teksten på trykk må den oppfylle våre krav. Alle bidrag må inneholde tittel, forfatternavn, samt faglig og etisk forsvarlige referanser i henhold til tekstens form og sjanger. Bidragene til *Fortid* kan skrives på norsk, svensk, dansk eller engelsk. Både tekster og spørsmål kan sendes til fellesadressen redaksjonen@fortid.no eller du kan ta direkte kontakt med en av oss.

Vi opererer med følgende sjangre:

- **Artikler og essay** – teksten kan være fra seks til ti normalsider (à 2300 tegn uten mellomrom).
- **Korttekster** – kan være litt mer polemiske og lekende, med en lengde på mellom én og tre normalsider.
- **Bokmeldinger** – lengden bør være mellom tre til fem normalsider.
- **Debattinnlegg** – lengden bør ikke overskride tre normalsider.
- **Ex libris** – bokessay om din leseropplevelse av en historisk bok e.l. Stilen kan være personlig og lekende, men teksten må holde et godt nivå. Teksten bør ikke overskride tre normalsider.
- **A fontibus** – kildefunn («a fontibus» betyr «fra kildene»). Har du kommet over en interessant eller merkelig kilde som du vil analysere eller diskutere, eller rett og slett presentere for andre? Vi aksepterer kortere og lengre tekster her.

HVORDAN SKRIVE TEKSTENE?

Artikler bygges opp slik:

- Tittel
- Forfatters fulle navn
- Ingress som oppsummerer artikkelens tese
- Hovedtekst med undertitler
- Forfatteromtale (navn, år født, utdanning, evt. arbeider sist publisert)
- Sluttnoter, litteratur- og kildeliste.

Korttekster:

Likt som artikler, men ingress og undertitler er valgfritt. Komplette sluttnoter, men ikke litteratur- og kildeliste.

Alle akademiske, historiske artikler *må* inneholde en eller flere hovedpåstander (et hovedpoeng med teksten), og en argumentasjon

som bygger oppunder påstanden, samt en konklusjon som oppsummerer argumentasjonen og validerer eller kvalifiserer påstanden. Artikler i *Fortid* må ikke nødvendigvis basere seg på originalt kildearbeid, men alle påstander som ikke kan regnes som allment kjente og aksepterte må begrunnes i litteratur. Se gjerne tidligere artikler i *Fortid*.

Bokmeldinger bygges opp slik:

- Tittel på bokmelding, boktittel, bokforfatter, forlag, år
- Hovedtekst
- Forfatteromtale (navn, år født, utdanning, evt. arbeider sist publisert)
- Evt. sluttnoter.

I bokmeldinger kreves en påstand om boka, som må fremsettes i første avsnitt/ingress, og bokmeldingen må begrunne påstanden med sidereferanser, sitater, og referater. For eksempel kan en påstå at boka er spennende/omfangsrik, men at den ikke makter å gå i dybden på tema. Resten av bokmeldingen må da begrunne hvorfor den er spennende/omfangsrik, og hvorfor ikke boka makter å gå i dybden på tema. Begrunnelser kan gjøres ved direkte sitat, oppsummeringer av funn/konklusjoner, eller kritikk av påstander/konklusjoner/metode. Se gjerne tidligere bokmeldinger i *Fortid*.

DEN REDAKSJONELLE PROSESSEN

Artikler kan sendes inn til redaksjonen kontinuerlig. Dersom artikkelen er på tema for kommende nummer, må dødlinjen etterfølges.

To redaksjonsmedlemmer vil komme med kommentarer, innspill, og spørsmål, og forfatteren vil få tilbud om å sende inn en revidert utgave av artikkelen. Vi trykker de aller fleste artikler som blir sendt inn til oss, men noen sjeldne ganger er vi dessverre nødt til å avvise tekster som ikke er faglig eller etisk forsvarlige.

Når artikkelen er revidert, er den normalt klar til trykk. Det kan allikevel hende at redaksjonens lesere har noen ytterligere kommentarer. I så fall sendes teksten tilbake til forfatter med kommentarer enda en gang.

Tekster som er sendt inn med mange typografiske feil, vil også bli kommentert, men det forventes at forfatteren griper tak i disse før den reviderte utgaven sendes tilbake til redaksjonen. Skjer ikke dette, faller teksten dessverre igjennom.

Alle artikkelforfattere får tilsendt nummeret som artikkelen trykkes i. Se fullstendig skrivestandard på <http://www.fortid.no/tidsskrift/forfatterinstruks/>